

ધોરણ-10ના વિદ્યાર્થીઓના માતા-પિતાને પરીક્ષાલક્ષી સલાહ

સારાંશ

પરસ્પરના વિચારોની આપ-લે કરવાની મૈત્રીપૂર્ણ ભૂમિકા એટલે સલાહ. સલાહની જરૂરિયાત દરેક વ્યક્તિને હોય છે. શિક્ષણ ક્ષેત્રે સલાહની જરૂરિયાત માત્ર વિદ્યાર્થીને નહિ પણ તેની સાથે સંકળાયેલ પક્ષો જેવા કે શિક્ષક, માતા-પિતા, સમાજ વગેરેને જરૂર હોય છે. તેમાં પણ ખાસ કરીને ધોરણ-10માં અભ્યાસ કરતાં વિદ્યાર્થીના માતા-પિતાને પરીક્ષાલક્ષી સલાહની જરૂર હોય છે.

વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર અસર કરતા અનેક પરિબલો છે. જેમાં કુટુંબના સભ્યોની વધુ પડતી અપેક્ષાઓનો સમાવેશ થાય છે. વિદ્યાર્થી પોતાના માતા-પિતા કે કુટુંબની (શિક્ષણના સંદર્ભમાં) અપેક્ષાઓ સિદ્ધ કરવા પ્રયત્નશીલ રહે છે. માતા-પિતાની અપેક્ષા વાજબી અને યોગ્ય હોય તો વિદ્યાર્થી પોતાના કુટુંબ તરફથી મળતા પ્રેમ અને સહયોગથી પરીક્ષામાં શૈક્ષણિક સિદ્ધિના શિખરો સર કરી નાંખે છે. માતા-પિતાની અપેક્ષા વધુ પડતી અને યોગ્ય ન હોય તો તેમજ કુટુંબ તરફથી, પરીક્ષામાં તેને ઉચ્ચ શૈક્ષણિક સિદ્ધિ મેળવવા બાબતે દબાણ થતું હોય તો તે માનસિક તાણ અનુભવે છે. માનસિક તાણ લાંબા સમય સુધી રહેતા વિદ્યાર્થીમાં નકારાત્મક પરિવર્તન જોવા મળે છે. તેમજ ખોટી ટેવોનો શિકાર બને છે અથવા અયોગ્ય માર્ગ તરફ વળે છે. આ ગંભીર સમસ્યાને નિવારવા માત્રને વિદ્યાર્થી જ નહીં પણ તેના માતા-પિતાને પરીક્ષાલક્ષી સલાહ આપવી અનિવાર્ય ગણાય છે. જેથી વિદ્યાર્થી આરોગ્યપ્રદ વાતાવરણમાં માનસિક રીતે સ્વસ્થ રહીને પોતાના પરીક્ષામાં શૈક્ષણિક સિદ્ધિના લક્ષ્યાંકો પ્રાપ્ત કરી શકે.

પ્રસ્તાવના

“Counselling implies a relationship between two individuals in which one gives a certain type of assistance to the other”¹ - Myres

બાળકના માતા-પિતા તેના સૌ પ્રથમ સલાહકાર છે. પણ માતા-પિતાને પણ બાળકના સંદર્ભમાં સલાહની જરૂર ઊભી થઈ શકે છે. ખાસ કરીને જ્યારે બાળક ધોરણ-10માં અભ્યાસ કરતો હોય ત્યારે બાળકના માતા-પિતાને તેની શૈક્ષણિક કાર્યના સંદર્ભમાં સલાહ આપવી જરૂરી બને છે. માતા-પિતાને જો તેમના બાળકના સંદર્ભમાં યોગ્ય સલાહ આપવામાં આવે, તો તે પોતાના બાળકને તેની પરીક્ષા તેમજ બાળકને મુંઝવાતા પ્રશ્નોના યોગ્ય ઉકેલ માટે સલાહ આપી શકે છે.

મહત્વ

ભારત દેશમાં વિદ્યાર્થીઓના અને માતા-પિતાના સંબંધમાં ભણતર બાબતની વિચારધારામાં વિરોધાભાસ જોવા મળે છે. આ વિરોધાભાસ બાબત તેમના ઉષ્માભર્યા અને ગાઢ સંબંધોને અવરોધે છે. સંબંધો તેમજ વિચારોમાં જોવા મળતા મતભેદને લીધે વ્યક્તિ માનસિક રોગનો ભોગ બને છે. આ કારણે વિદ્યાર્થી પક્ષે ચિંતા, માનસિક તણાવ ધીમે ધીમે એ હદે પહોંચી જાય છે કે તે એકલવાયો અને ચિડીયા સ્વભાવનો તો બની જાય છે. પરંતુ જે વિદ્યાર્થીઓ આ પ્રકારના તણાવ કે વધુ પડતી ચિંતાને સહન કરવાની ક્ષમતા ધરાવતા નથી, તેવા વિદ્યાર્થીઓ આપઘાત કરવાનો પ્રયાસ કરે છે અથવા તો તે રસ્તે વળે છે. જો આ સમસ્યાના મુખ્ય કારણ

અંગે અનુમાન કરીએ, તો એ હોઈ શકે કે માતા-પિતા દ્વારા વિદ્યાર્થી (સંતાન) ને સારી રીતે સમજવાનો અભાવ અને માતા-પિતા દ્વારા આપવામાં આવતી યોગ્ય પરીક્ષાલક્ષી સલાહનો અભાવ હોઈ શકે.

આ સમસ્યાને નિવારવા માટે વિદ્યાર્થીઓની સાથે તેમના માતા-પિતાને પરીક્ષાલક્ષી સલાહ આપવી જરૂરી જણાય છે. માતા-પિતાને પરીક્ષાલક્ષી સલાહ આપવાથી પોતાના સંતાન સાથે ભણવાની બાબતમાં શક્ય તેટલું યોગ્ય વર્તન કરવાનો ખ્યાલ માતા-પિતા મેળવી શકે છે. જેનાથી સંતાન માનસિક રીતે સ્વસ્થ રહી શકે છે. આને લીધે તે પોતાની બોર્ડની પરીક્ષા અને વાંચન માટે વધુ સારી રીતે આયોજન કરીને સિદ્ધિના શિખરો સર કરી શકે છે.

માતા-પિતાને પરીક્ષાલક્ષી સલાહ

દસમાં ધોરણમાં ભણતા વિદ્યાર્થીના માતા-પિતાને કઈ કઈ બાબતો અંગે સલાહ આપવી કે જેથી તેઓ તેમના સંતાનની પરીક્ષા અંગેની ચિંતા દૂર કરવા તેમજ તેને પરીક્ષામાં સારો દેખાવ કરવામાં મદદરૂપ થઈ શકે છે. નીચેની બાબતો અંગે માર્ગદર્શન આપી શકાય છે.

1. 'આદર્શ' વાતાવરણ નિર્માણ કરવાની સલાહ - 'આદર્શ' વાતાવરણનો અર્થ વિદ્યાર્થીના સંદર્ભમાં એમ કહી શકાય કે બોર્ડ કે એસ.એસ.સી. વર્ષ દરમિયાન વિદ્યાર્થીના ઘરમાં ચિંતામુક્ત તેમજ તેને ભૌતિક અને અન્ય સગવડો પુરુ પાડતું વાતાવરણનો નિર્માણ કરવું તેમજ સંતાનને થાય તો તે હતાશામાંથી ઉગારવાનો માતા-પિતાએ કરેલા પ્રયત્નોનો પણ તેમાં સમાવેશ થાય છે.
2. માતા-પિતાનો વાંચનમાં સહયોગ અંગેની સલાહ - સામાન્ય રીતે માતા-પિતા તેમનો સંતાન જ્યારે એસ.એસ.સી. વર્ષમાં અભ્યાસ કરતો હોય ત્યારે મોટા ભાગે તેને યાદ અપાવ્યા કરતા હોય એમ જણાવે છે "વાંચવા બેસ, સમય બગાડ નહીં" આ વાત વારંવાર કહેવાથી તેની ભણતર પ્રત્યેની રૂચિ ઓછી થાય છે. જે ધીમે ધીમે તેના મનમાં વાંચન પ્રત્યે નકારાત્મક ભાવ પેદા કરે છે. સાથે સાથે વિદ્યાર્થી માનસિક તાણનો અનુભવ કરે છે.

આ બધી નકારાત્મક બાબતો દૂર કરવા માતા-પિતાએ વિદ્યાર્થીની સાથે વાંચન કરવું જોઈએ. 'તું વાંચવા બેસ' એમ કહેવાનો બદલે 'ચાલો આપણે વાંચવા બેસીએ' એ વાક્યની હકારાત્મક અસર જોવા મળે છે. વાંચન સમયે વિદ્યાર્થી સાથે માતા-પિતા સહયોગ આપે તો વિદ્યાર્થી વાંચન સમયે જે તાણ કે ચિંતા અનુભવે તે સહકાર અને સાંત્વના દ્વારા દૂર કરી શકાય છે.

3. સહકારયુક્ત વાંચન અને અભ્યાસ અંગેની સલાહ - એકલાં એકલાં અભ્યાસ કરવાને બદલે બાળકને ઘરના બધા બાળકોને સાથે બેસાડી અભ્યાસ કરવાનો નિયમ બનાવવો જોઈએ. એકબીજાને તલ્લીનતા અને શાંતિથી વાંચતા જોઈને બાળકો પણ એકાગ્ર થઈને વાંચવા માટે પ્રેરાશે. આ ઉપરાંત બાળકને વર્ગમિત્રો સાથે વાંચવાની તેમજ અભ્યાસ કરવાની સલાહ માતાપિતાએ આપવી જોઈએ.
4. બાળકોની આગવી શૈલીને ઓળખવા અંગેની સલાહ - બે બાળકોની અભ્યાસ કરવાની શૈલી અલગ અલગ હોઈ શકે છે. જેમ કે કેટલાક બાળકો મોટેથી બોલીને વાંચતા હોય છે, કેટલાક ફરતાં વાંચતા હોય છે, કેટલાક બિલકુલ ચૂપચાપ અને શાંત વાતાવરણમાં જ યાદ કરી શકે છે. આવી સ્થિતિમાં એક બાળકની વાંચવાની ટેવના લીધે બીજા બાળકને અભ્યાસ કરવામાં પરેશાની થાય તે સ્વાભાવિક છે.

આવા સમયે જુદી જુદી રીતે અભ્યાસ કરતાં બે બાળકો સાથે બેઠા હોય તો તેમને જુદા-જુદા વિષયનો અભ્યાસ કરવા માટે કહી શકાય છે.

5. સંગીતના માધ્યમથી તણાવ દૂર કરવાની સલાહ - શાસ્ત્રીય સંગીત અથવા મ્યુઝિકલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટનો સ્વર મસ્તિષ્ક ને શાંત અને એકાગ્ર કરવામાં સહાયક નીવડે છે. ઘણા બાળકોને સંગીત સાંભળવા સાથે વાંચવાની ટેવ હોય છે. જો બાળકને આવી ટેવ હોય અને માતા-પિતાને યોગ્ય લાગે તો અભ્યાસ દરમિયાન એને ધીમા સ્વરે સંગીત સાંભળવાની સંમતિ આપી શકાય.
6. પરીક્ષાનું મહત્ત્વ સમજાવવા અંગેની સલાહ - પરીક્ષાની તૈયારી સંપૂર્ણ નિષ્ઠાની કરવા પ્રેરિત કરવા માટે બાળકોને સમજાવવાની જવાબદારી માતા-પિતાની હોય છે. માતા-પિતા બાળકને સમજાવી શકે છે કે જે રીતે તેઓ ઘર, ઓફિસ અને તે ઉપરાંતના અનેક કામો હોય છે, પણ તેને તે પ્રાથમિકતા અનુસાર પૂરા કરે છે. એ જ રીતે બાળકે પણ રમતગમત, હોમવર્ક, પરીક્ષાની પૂર્વ તૈયારીમાંથી મહત્ત્વપૂર્ણ કામો પહેલાં પૂરા કરવા જોઈએ.
7. બાળકના મિત્રો અને શિક્ષકો સાથે સતત સંપર્કમાં રહેવાની સલાહ - માતા-પિતાએ શાળામાં પેરેન્ટ્સ મિટીંગમાં હાજરી આપવી. તેમજ સંતાનના દરેક વિષયના શિક્ષક સાથે શક્ય હોય તો પ્રત્યક્ષ / પરોક્ષ મુલાકાત લઈ તેની સિદ્ધિ જાણવી તેમજ સંતાન કયા વિષયમાં નબળો છે તેની જાણી શકાય. તેમાં સુધારો લાવવા માટે યોગ્ય પગલાં ભરી શકાય. શિક્ષકો ઉપરાંત સંતાનના મિત્રો સાથે સંપર્કમાં રહેવું જોઈએ. જેથી સંતાનના મિત્ર વર્તુળમાં થતી પ્રવૃત્તિઓ વિશે માહિતી મેળવી શકાય.
8. સંતાનની મનગમતી પ્રવૃત્તિ માટે સમય ફાળવવો - સામાન્ય રીતે માતા-પિતા જ્યારે તેમનો સંતાન એસ.એસ.સી. વર્ષમાં પ્રવેશે ત્યારે તેના પર કેટલાક નિયંત્રણો લગાડે છે. સંતાનની મનગમતી પ્રવૃત્તિ જેમ કે ક્રિકેટ રમવું, કે અન્ય રમત રમવી આવી મનગમતી પ્રવૃત્તિ પર માતા-પિતા અંકુશ લગાવે છે. આ પ્રકારના નિયંત્રણને લીધે વિદ્યાર્થી તેની મનગમતી પ્રવૃત્તિથી દૂર થાય છે અને મનગમતી પ્રવૃત્તિ ન કરવાથી તે પોતાનો અભ્યાસનો તણાવ દૂર કરી શકતો નથી જેથી તે સતત તાણ અનુભવ્યા કરે છે. આ માટે માતા-પિતાએ અમુક નિશ્ચિત સમય મર્યાદામાં રહીને વિદ્યાર્થીને તેમની મનગમતી પ્રવૃત્તિ માટે સમય ફાળવવો જોઈએ જેથી સંતાનનો મન પ્રકુલ્લિત રહે.

ઉપસંહાર

મોટાભાગના માતા-પિતાને તેમના સંતાનના વિષય, વ્યવસાયિક આકાંક્ષાઓ અંગે સંપૂર્ણ જાણકારી હોતી નથી. તેમજ તેમની પાસે આ બધું જાણવાનો પૂરતો સમય પણ હોતો નથી. આ ઉપરાંત તેમને માર્ગદર્શનના સિદ્ધાંતોનો જ્ઞાન પણ હોતો નથી. તેથી શાળામાં વાલીઓની મીટીંગ કે અન્ય સ્થળોએ ચર્ચાસભા, કાર્યશિબિર, પરિસંવાદ, વગેરેનું આયોજન કરીને તેમના સંતાનો અંગે સલાહ આપવી હિતાવહ છે. આ સલાહ માર્ગદર્શનમાં સંતાનને સંબંધિત બાબતો જેવી કે પરીક્ષા, સિદ્ધિ, પરીક્ષા ચિંતા, વાંચન, અભ્યાસટેવો, ટાઈમ મેનેજમેન્ટ વગેરેનું સલાહ આપવી જરૂરી છે.

સંદર્ભસૂચિ

અંગ્રેજી પુસ્તકો

- I. Best, J. W. & Kahan, J. V. (1992). Research in Education, New Delhi : Prentice Hall India Pvt. Ltd.
- II. Jones J., Arthur (2009). Principles of Guidance, New York : MCGraw Hill Book Company.
- III. Kerlinger, F. N. (1996). Foundation of Behaviors Research (2nd Edi.), New Delhi : Surjeet Publication.
- IV. Walia J. S. (1999). Foundation of Guidance, Jalandhar City : Paul Publisher.

ગુજરાતી પુસ્તકો

- I. આચાર્ય, મોહિની (2009). માર્ગદર્શન અને સલાહ, અક્ષર પબ્લિકેશન.
- II. માલવ, એલ. જી. (2013). માર્ગદર્શન અને સલાહ, જય પબ્લિકેશન, અમદાવાદ.
- III. શુક્લ, એસ. એસ., (2013). શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન, બીજી આવૃત્તિ, આગ્રા: અગ્રવાલ પબ્લિકેશન.
- IV. શુક્લ, એસ. એસ. (2015). સંશોધન એક પરિચય, પહેલી આવૃત્તિ, અમદાવાદ : ક્ષિતિ પબ્લિકેશન.

Shaikh Afifabanu
Research Scholar
Education
Dept. of Education
Gujarat University
Ahmedabad

Copyright © 2012 - 2019 KCG. All Rights Reserved. | Powered By: Knowledge Consortium of Gujarat